

Elokuvaharrastuksen järjestämisen hyvät käytännöt

Vinkkejä Harrastamisen Suomen mallin elokuvaharrastuksen käynnistämiseksi kunnissa

Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on tarjota 1.–9. luokan oppilaille maksuton ja mieluisa harrastus koulupäivän yhteydessä. Harrastukset tulee tarjota oppilaiden toiveiden perusteella. Opetus- ja kulttuuriministeriön [Koululaiskyselyn 2022](#) mukaan valtakunnallisesti lasten ja nuorten toiseksi eniten toivoma harrastus oli elokuva (36 %). Kyselystä on nähtävissä koulukohtaiset toiveet, joiden mukaan harrastuksia tulisi kunnassa tarjota.

Koulukino on tuottanut Harrastamisen Suomen mallin elokuvaharrastustoimintaa Helsingissä kevään 2021 pilottivaiheesta alkaen. Tämä opas perustuu omiin kokemuksiimme ja on suunniteltu toimimaan vertailukohtana ensimmäisenä eteen tulevien käytännön kysymysten kanssa elokuvaharrastustoimintaa käynnistettäessä. Opas on suunnattu erityisesti niille kunnille, jotka ovat jo mukana Harrastamisen Suomen mallin toiminnassa, mutta kaipaavat tukea elokuvaharrastuksen lisäämiseksi osaksi harrastusvalikoimaa.

Harrastamisen Suomen mallin harrastusten käytännöt vaihtelevat kunnittain, ja pyrimme ottamaan sen huomioon tekstissä parhaan tietämyksemme mukaan. Erittäin kattavasti tietoa löydät [Harrastamisen Suomen mallin yhteyspisteen](#) verkkosivustolta. Sivustolta löytyy esimerkiksi tietoa avustusten hakemisesta, oppaita harrastustoiminnan järjestäjille, sopimus pohja ja eri toimijoilta kerättyjä hyviä käytänteitä.

Lasten ja nuorten toiveet elokuvaharrastukselle

Elokuvaa voi harrastaa monella eri tavalla. Yksi haluaa katsoa uutuuselokuvia elokuvateatterissa, toinen haluaa oppia tekemään YouTube-videoita tai somesisältöä, kolmas omia lyhytelokuvia kavereiden kanssa. Lasten ja nuorten toiveita voidaan tiedustella vielä lajikyselyä tarkemmin ennakkoon ja huomioida kurssin järjestämisessä mahdollisuuksien mukaan. Innostavan ohjaajan vetämä harrastus useimmiten imaisee mukaansa erilaisista odotuksista riippumatta. Kurssikuvauksessa on kuitenkin hyvä ilmaista riittävän selkeästi, mitä harrastuksessa konkreettisesti tullaan tekemään.

Mistä ohjaaja harraastukselle?

Ohjaajan oma tausta ja kiinnostuksen kohteet vaikuttavat lähestymistapaan. Innostunut ohjaaja on hyvä ohjaaja! Useimmiten elokuvaharrastuksessa vähintäänkin katsellaan elokuvaesimerkkejä ja keskustellaan niistä, tehdään erilaisia harjoituksia ja toteutetaan yksi tai useampi yhteinen lyhytelokuva.

Valmiita, päteviä elokuvaharrastuksen ohjaajia voi paikkakunnasta riippuen olla hankala löytää. Ideaalitulanteessa ohjaajalla on taustallaan elokuva-alan koulutus tai kokemusta elokuvanteosta sekä pedagogista osaamista lasten ja nuorten kanssa toimimiseen. Minimissään ohjaajalla olisi hyvä olla jonkinlaista harrastuneisuutta ja omakohtaista kokemusta elokuvan tekemisestä sekä aiempaa kokemusta lasten ja nuorten kanssa toimimisesta.

Omalta paikkakunnalta sopivia ohjaajia voi tiedustella esimerkiksi paikallisista media-, taide- tai elokuva-alan oppilaitoksista, kuvataide- tai aineenopettajista, paikallisten taideopistojen, kuvataidekoulujen tai lastenkulttuurikeskusten kautta, oman alueen elokuvakeskukselta tai nuorisotoimen kautta.

Kiinnostuneet ohjaajat voivat myös kouluttautua lisää. Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio järjesti harrastusohjaajille suunnatun koulutuksen Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa (3op).

Koulutuksen opetusvideot on julkaistu aoe.fi-palvelussa:

<https://aoe.fi/#/materiaali/2462>

Kunnan ja ohjaajan velvoitteet

Harrastamisen Suomen mallin yhteyspiste on koonnut kattavasti [materiaaleja kunnille](#) sekä hyviä käytäntöjä esimerkiksi vastuunjaosta ohjaajan tai toimijan ja kunnan välillä.

Kunnissa on erilaisia käytäntöjä ohjaajien palkkaukseen, ilmoittautumisen järjestämiseksi jne. Näistä on hyvä sopia tarkasti ohjaajan tai harrastuksen järjestäjän kanssa. Erilaisten [tukimuotojen tarjoaminen](#) auttaa harrastusten järjestäjien saamista mukaan toimintaan, helpottaa heidän työtään ja sitouttaa toimintaan.

Esimerkiksi [Parkour Akatemian tuottamassa materiaalissa](#) on eritelty hyviä käytäntöjä laadukkaan ja turvallisen harrastuksen järjestämiseksi. Turvallisuuden takaamiseksi ryhmäkoon tulee olla maksimissaan 10 oppilasta. Ohjaajalle tulee maksaa työstä riittävä korvaus. Sopiva korvaus on 35-65€ /opetustunti jos ohjaaja on työsuhhteessa. Jos toimintaa järjestää yhdistys tai seura, pakolliset kulut kattava tuntikorvaus on vähintään 100 €/opetustunti. Lisäksi käytettävien tilojen ja välineiden tulee olla toimintaan sopivat. Nämä periaatteet pätevät myös elokuvaharrastusta järjestettäessä.

Tilat ja ryhmäkoko

Harrastukset järjestetään useimmiten koulun tiloissa. Luokassa tulee olla videotykki ja äänentoisto näyttöiden ja omien harjoitusten katsomista varten sekä mahdollisuus liittää kannettava tietokone tykkiin. Luokan tulee myös olla riittävän suuri ja varusteltu siten, että sen kalusteita kuten pulpetteja on mahdollista siirtää esimerkiksi kuvauksia varten tai draamaharjoitusten tieltä. Usein ryhmällä on tarvetta liikkua myös koulun muissa tiloissa sopivien kuvauspaikkojen löytämiseksi. Jos koulun tilat ovat lukossa, ohjaaja tarvitsee käyttöönsä avaimen.

Ryhmän turvallisuuden ja laadukkaan harrastuksen takaamiseksi elokuvaharrastuksen ryhmäkoko on syytä pitää suhteellisen pienenä, noin 10 oppilaan tuntumassa. Näin ohjaajalla on mahdollisuus ottaa jokainen ryhmän jäsen huomioon ja tarjota riittävästi tukea ja mielekkäitä harjoituksia esimerkiksi pienryhmissä. Erityistä tukea tarvitsevan oppilaan osallistuessa toimintaan ryhmässä olisi hyvä olla mukana avustaja.

Koska elokuvia tehdään useimmiten ryhmätyönä, kannattaa ohjaajan kiinnittää erityistä huomiota ryhmäytymiseen. Tässä auttavat erilaiset ryhmäyttämisen- ja draamaharjoitukset, joiden tekemisestä kannattaa tehdä tunnille rutiini. Hyvän harrastustoiminnan kriteereihin kuuluu myös jokaisen osallistujan kohtaaminen ja hyväksyminen omana itsenään, yhteisten pelisääntöjen luominen ja kiusaamiseen puuttuminen välittömästi.

Mistä välineet?

Elokuvaharrastuksessa tarvitaan jonkinlaisia välineitä ainakin kuvaamiseen, äänittämiseen ja elokuvan leikkaamiseen. Joissain kunnissa oppilailla saattaa olla käytössään henkilökohtaiset pädit, joilla kuvaaminen ja editointi onnistuu helposti. Osassa kouluja editointiin on mahdollista pyytää lupaa käyttää koulun tietokoneita. Harrastuksen järjestäjällä saattaa olla käytössään myös digitaalisia järjestelmäkameroita tai videokameroita.

Kuvaamiseen on mahdollista käyttää myös oppilaiden omia älypuhelimia. Oppilaiden omia kännyköitä käytettäessä lupa käyttöön kysytään vanhemmilta, ja kännyköiden käyttö tapahtuu oppilaiden omalla vastuulla. Harrastukseen tulee pystyä osallistumaan myös ilman omaa kännykkää, joten ohjaajalla tulisi olla muutama puhelin tai pädi harrastusryhmän käyttöön.

Harrastuksessa voi hyvin hyödyntää vanhoja, tyhjennettyjä ja käytöstä poistuneita kännyköitä – puhelimessa ei tarvitse olla sim-korttia kuvataksaan ja äänittääkseen ääntä. Näitä voi yrittää paikkakunnalla kerätä esimerkiksi lahjoituksina tai oppilaiden kotoa.

Pienillä apuvälineillä puhelimella kuvaamiseen laatuun ja elokuvallisuuteen voi vaikuttaa paljonkin: ulkoinen mikrofoni äänenlaatua parantamaan, värikalvojen käyttö tai kuvan vakaajan käyttö (gimbal).

Lyhyt vai pitkä kurssi?

Useimmiten Harrastamisen Suomen mallin harrastukset ovat viikoittaisia, ja niihin ilmoittaudutaan yhdeksi lukukaudeksi tai -vuodeksi kerrallaan. Jos harrastus on paikkakunnalla uusi, voi olla järkevää järjestää lyhyempi kurssi harrastukseen tutustumiseksi. Usein esimerkiksi oppilaiden omien ideoiden pohjalta suunnitellun lyhytelokuvan tekeminen sitouttaa oppilaita hyvin ja antaa kipinän jatkaa harrastusta.

Koulukinon harrastuksissa olemme todenneet 90 minuutin harrastuskerran kestoltaan sopivaksi. Tämä sisältää kaksi opetustuntia á 45 min. Aikaan sisältyy alun kuulumisten vaihto ja leikki tai draamaharjoitus, virittäytyminen päivän ohjelmaan ja katseluesimerkit, 10 minuutin evästauko, oman harjoituksen teko tai yhteisen elokuvan edistäminen, luokan/kuvauspaikan siivous ja lopetusrutiini, kuten yhteinen loppupiiri. Osassa kunnista harrastuksia järjestetään 60 minuutin kestoisina, jolloin ryhmiä on kaksi peräysten.

Mistä elokuvia katsottavaksi?

Elokuvan katsominen ja tekeminen ovat saumattomasti yhteydessä toisiinsa. Elokuvanäytteitä voi katsoa ensin eläytyen ja oman kokemuksen kautta. Sen jälkeen yksittäisiä kohtauksia tai otoksia havainnoimalla voidaan oppia elokuvan kerronnan keinoista ja soveltaa havaintoja omassa tekemisessä. Samoja elokuvia voi ja kannattaa siis käyttää usein.

Elokuvat ovat tekijänoikeuksien alaista materiaalia samoin kuin vaikkapa oppikirjat, musiikki tai nuotit, ja tekijät ansaitsevat korvauksen elokuvan käytöstä. Esitysoikeus tarvitaan, kun kyseessä on julkinen esitys: yleisönä on vaikkapa koululuokka, harrastusryhmä tai elokuva esitetään tapahtumassa. Elokuvien katsominen harrastuksessa vaatii siis aina luvan, myös YLE Areenasta. Joskus opetuskäyttöön tarkoitettu lupa on maksettu esimerkiksi julkisen toimijan toimesta.

Alla on listattuna toimijoita, joiden kautta elokuvia on mahdollista katsoa harrastuksessa maksutta tai edullisesti (Koulukino Suoratoisto):

[KAVI Elokuvapolku](#)

[Mediataidekasvattaa.fi](#)

[CinEd](#)

[Koulukino Suoratoisto](#)

Kannattaa muistaa, että joskus myös harrastuksen ohjaajalla saattaa olla omia elokuvia tai mediateoksia, joita hän voi käyttää esimerkkeinä. Joskus lupaa katseluun on mahdollista pyytää teoksen tekijältä itseltään, mikäli hän omistaa siihen oikeudet.

Elokuvakasvatusmateriaaleja

[KAVI elokuvapolku](#) Elokuvailmaisun perusteita ja elokuvia opetuskäyttöön.

[Valveen elokuvakoulun menetelmäoppaat](#) mm. Seikkailuopas elokuvakerhoille.

[Koulukino Suoratoisto](#) Kotimaisia lyhyt- ja dokumenttielokuvia edullisesti.

[Koulukinon oppimateriaalit](#) Vapaasti hyödynnettävät oppimateriaalit verkossa.

[Mediataidekasvattaa.fi](#) Mediataideteoksia ja ikätason mukaisia tehtäväkokonaisuuksia.

[CinEd](#) - eurooppalaista elokuvaa ja oppimateriaaleja. Elokuvat on tekstitetty suomeksi.

Kuvaus- ja julkaisuluvat oppilailta

Harrastukseen ilmoittautumisen yhteydessä huoltajia kannattaa muistuttaa kuvaus- ja julkaisuluvista. Jos harrastuksessa tehdään lyhytelokuvia, joissa oppilaat näyttävät, on tarpeen pyytää kuvauslupa. Lupa voi olla ehtona elokuvaharrastukseen osallistumiselle. Osallistumalla harrastukseen annat oppilaalle luvan esiintyä harrastuksessa kuvatuissa videoissa ja valokuvissa. Lisäksi huoltajilta tulee pyytää luvat elokuvien esittämiseen ja julkaisuun muualla kuin harrastusryhmän sisällä.

Lyhyesti Koulukinon elokuvaharrastuksista

Koulukino on tuottanut Harrastamisen Suomen mallin mukaista elokuvaharrastusta hankkeen pilottivaiheesta, keväästä 2021 lähtien. Koulukinon elokuvaharrastuksissa elokuvaa lähestytään taidekasvatuksellisesta näkökulmasta. Harrastuksessa tutustutaan elokuvakulttuuriin ja elokuvan kieleen katsomalla ja tekemällä itse pieniä harjoituksia. Ryhmässä tehtävissä harjoituksissa korostuvat yhteistyön merkitys, kuunteleminen ja jokaisen ryhmän jäsenen huomioiminen. Lukukauden aikana harrastusryhmissä tuotetaan vähintään yksi yhteinen lyhytelokuva.

Muistilista kulttuurituottajalle:

- Kunnan ja ohjaajan tai toimijan vastuut kirjattuna sopimukseen
- Ohjaajan koulutus, käytettävissä oleva välineistö ja toiminnasta aiheutuvat kulut huomioitu palkkauksessa
- Oppilailta kerättävä kuvaus- ja julkaisuluvat osaksi ilmoittautumislomaketta
- Eriyisen tuen tarpeen oppilaiden huomioiminen ryhmässä
- Ryhmälle riittävän iso tila, joissa on valmiina tykki ja äänentoisto läppäriiliitännällä
- Ohjaajalle mahdollisuus kulkuun koulun tiloissa
- Kuvausvälineet oppilaille, editointimahdollisuuden järjestäminen
- Sopiva harrastusryhmän koko ja harrastuskerran kesto, esim. 10 oppilasta ja 90 min/kerta.